

no i uporno ukazivali da je to pravo svake obalne države čije se teritorijalno more naslanja na otvoreno, da su pojas proglasile i zemlje koje se nalaze uz još zatvorena mora nego što je Jadransko, te da tu ne može biti riječ o jednostranosti jer se to ni ne može učiniti na drukčiji način.

Na kraju, Sabor je pojas proglasio, a umjesto najavljenih osuda iz Bruxellesa, stiglo je tek žaljenje što se Hrvatska prethodno nije dogovorila sa susjedima. Naša je diplomacija na to uzvratila objašnjenjem da je ostavljeno jednogodišnje razdoblje kako bi se mogao postići dogovor sa zainteresiranim stranama, u našem slučaju, Italijom i Slovenijom. K tome se, u obrazloženoj saborske odluke, Hrvatska pozvala na presedane već učinjene u Sredozemlju gdje je Španjolska proglasila svoj ribolovni, a Francuska ekološki pojas.

Upravo ovih dana priča o hrvatskom širenju jurisdikcije na Jadranu ulazi u svoju završnu fazu nakon višemesečnih neuspješnih trilateralnih razgovora Hrvatske, Italije i Slovenije. Predsjednik vlade Sanader u nedavnom je intervjuu kazao da se odluka Sabora mora poštovati te da o tome ne može biti rasprave. Takav njegov stav vjerojatno je posljedica i činjenice da bi Sabor trebao donijeti novu odluku u slučaju da vlada ima namjeru odgoditi primjenu tog pojasa, o čemu se posebice ovih dana naveliko spekulira u javnosti.

Također se govori i da će Hrvatska ostati pri svojoj odluci o proglašenju pojasa ali da će od njene provedbe navodno biti izuzete Italija i Slovenija. Službeni pak hrvatski stav, ako ga se može tako definirati, je da se u Bruxellesu uz predstavnike Europske komisije nastavljaju razgovori Hrvatske, Italije i Slovenije o spomenutom pojasu. U vezi s tim spekulira se i o navodnoj vezanoj trgovini: Italija i Slovenija dat će potporu hrvatskoj kandidaturi za EU i dobijanje datuma početka pregovora u zamjenu za koncesije i ustupke u vezi s pojasom. S talijanske strane također se, kao dio istog paketa, spominjao i zahtjev vezan uz povratak imovine esula.

Što je od svega toga spekulacija a što istina znat će se dijelom već 4. lipnja za kada su zakazani razgovori u Bruxellesu. Inače, hrvatska strana načelno nema ništa protiv eventualnog sporazuma s Europskom unijom o ribarenju brodova EU u hrvatskom zaštićenom pojasu. Tim sporazumom mogle bi biti obuhvaćene i Italija i Slovenija kao članice EU. Takve sporazume, njih više od dvadesetak, Unija je sklopila s mnogim državama nečlanicama EU.

Njihov temelj je određivanje izlovnih kvota u zamjenu za odgovarajuću novčanu naknadu. Dakako, izlovnice kvote dogovaraju se na temelju stanja ribljeg fonda u određenom moru a načelno reguliraju izlov onog »viška dopustivog izlova« kojeg ribari države kojima taj pojas pripada, sami ne mogu izloviti.

Marko Barišić

Nakon što je Hrvatska u listopadu prošle godine saborskom odlukom proglasila zaštićeni ekološko-ribolovni pojas s odgodom primjene od godine dana, započeli su trilateralni pregovori između Italije, Slovenije i Hrvatske, o uređenju međusobnih odnosa na Jadranu. Kada se već činilo da rješenje neće biti moguće postići, ovoga je tjedna, na ministarskim sastancima u Portorožu, postignut određeni, iako zasad ne dovoljno jasan, pomak koji bi mogao otvoriti put rješenju zadovoljavajućem za sve države. Za komentar tog razvoja zamolili smo dr. Davora Vidasa, direktora Pomorskog odjela Instituta Fridtjof Nansen u Oslu i svjetski priznatog stručnjaka za pitanja prava mora i pomorske politike.

● **Kako biste ukratko opisali svrhu proglašenja zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa? Je li za to bilo drugih razloga osim predizborne kampanje?**

- Nakon što je u proteklih 30-ak godina oko 130 država svijeta proglasilo gospodarske i slične pojaseve, uključujući u Sredozemnom moru nedavni francuski ekološki pojas i španjolski ribolovni pojas, tako nešto je učinila i Hrvatska. U svim tim zemljama postoje parlamentarni izbori, no proglašenje morskog pojasa ima svoje stvarne razloge. U konkretnom slučaju Hrvatske, dva su važna razloga zašto je zaštićeni pojas na moru potreban, te zašto je za tako nešto bio posljednji trenutak.

Jedan se razlog odnosi na ribarstvo. Rezultati znanstvenih istraživanja pokazali su da je riblji fond Jadrana uvelike devastiran dosadašnjim nekontroliranim izlovom na otvorenom moru. U toj situaciji, Hrvatska je morala zaštititi riblji fond Jadrana blizu svojih obala. Istovremeno, hrvatsko ribarstvo još nije spremno za pravila EU. Hrvatska mora prilagoditi svoj ribolovni kapacitet, kako bi njeno ribarstvo ne samo spremno dočekalo ukupljanje u Zajedničku ribarsku politiku EU, nego uopće opstalo. Tu je proglašeni pojas instrument dvojak zaštite: jadranskih ribljih naselja i hrvatskog ribarstva.

Drugi razlog je možda i krupniji, no rjeđe se spominje. Ne zaboravite da iz Sredozemnog mora potječe manje od 2 posto svjetskog ulova ribe, ali se tu istovremeno ulova čak jedna četvrtina svjetske nafte. Takvi će omjeri sve više vrijediti i za Jadran, a upravo je Hrvatska, zbog izuzetne dubokomorske luke Omišlja i neiskorištenog Jadranskog naftovoda, na važnom geopolitičkom položaju u sadašnjem prestrukturiranju svjetskih tokova izvoza i uvoza ruske i, naročito, kapijske nafte. Hrvatska i Jadran u tom se kontekstu pojavljuju kao atraktivan transportni pravac.

Dr. Davor Vidas: Rezultati znanstvenih istraživanja pokazali su da je riblji fond Jadrana uvelike devastiran dosadašnjim nekontroliranim izlovom na otvorenom moru

FOTO: RATKO MP/AR

Istovremeno, najvažnija gospodarska grana Hrvatske je turizam, a temelji se na čistom moru i obali. Stoga je mogućnost što bolje regulacije kroz zaštićeni pojas naročito važna za Hrvatsku.

● **Često se navodilo da je Hrvatska proglasila svoj morski pojas »jednostrano«, te da bi se to po nju moglo negativno odraziti. Kakav je vaš komentar?**

- Nije se govorilo o pravnoj jednostranosti, jer je nedvojbeno Hrvatska imala pravo na proglašenje pojasa temeljem Konvencije UN-a o pravu mora. Govorilo se o jednostranosti u političkom smislu, gdje se etiketa unilateralizma može pokazati vrlo prijemčivom, pogotovo ako se tome ne suprotstave valjani argumenti. Hrvatska u svojim rukama ima sve potrebne argumente, no ponekad izgleda kao da ih rijetko koriste. Obzirom da je Konvencija UN-a i politički, a ne samo pravni dogovor, jedino uporište za tvrdnju o jednostranosti osjetaje u tome da se Hrvatska nije konzultirala sa susjedima prije proglašenja pojasa. Međutim, iz dokumenta hrvatske vlade (»Izvjешće o mogućnostima i učincima širenja jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranu«), objavljenog u listopadu 2003. na internet stranicama Sabora, jasno se vidi da ta tvrdnja ne odgovara istini. Prema tom dokumentu, u mjesecima pred proglašenje pojasa Hrvatske i, naročito, kapijske nafte. Hrvatska i Jadran u tom se kontekstu pojavljuju kao atraktivan transportni pravac.

bilu političke konzultacije, te ih sama svela na stručnu razinu. Kako time nije dogovoreno rješenje, Hrvatska je, proglasivši pojas, odgodila njegovu primjenu na godinu dana, upravo kako bi omogućila daljnje dogovore sa svima zainteresiranim. U tim dogovorima Hrvatska mora imati razumijevanja za interese susjeda, no to ne znači da bi se svaka politička želja susjednih država morala ispuniti, čak i na štetu vlastitih, na međunarodnom pravu utemeljenih interesa. To bi se tada s punim pravom moglo nazvati »politikom sile«, odnosno unilateralizmom u pravom smislu.

● **Što mislite o nedavnom prijedlogu prema kojem bi se, umjesto hrvatskog pojasa, u sjevernom Jadranu uspostavila zajednička zona Hrvatske, Italije i Slovenije?**

- Takvu je mogućnost, još prije nego što je Sabor proglasio hrvatski pojas, spominjala Italija, da bi je nedavno, u trilateralnim pregovorima, iznijela Slovenija. Prije svega, članice EU su prvo trebale provjeriti ne bi li realizacijom takvog prijedloga, s obzirom na ribolov, zaše u područje isključive nadležnosti Europske komisije.

Govori li se o ribolovu, zajedničke zone imaju smisla u regijama gdje postoje proporcionalni ribolovni kapaciteti država, ali gdje iz raznih razloga svi nalaze interesa u reciprocitetu. U sjevernom Jadranu o takvom se reciprocitetu ne može govoriti, ne samo zato što Italija još ne želi, a Slovenija ne može proglasiti svoj pojas, već stoga što su ribolovni kapaciteti triju

obalnih država u golemom koraku. Italija u Jadranu godišnje lovi oko 200 tisuća tona ribe, Hrvatska oko 20 tisuća, dok slovenski ulov ne prelazi 2 tisuće tona. Međutim, vrijedna riblja naselja sjevernog Jadrana uvelike se nalaze bliže hrvatskim obalama, te su sada obuhvaćena njenim zaštićenim pojasom. Kakvi bi, dakle, bili doprinosi triju država u zajedničkoj zoni? Italija bi »dala« ribolovnu flotu, Hrvatska bi u svom sadašnjem pojasu ponudila ribu na ulov, dok Slovenija doista ne bi imala što dati, no niti bi mogla mnogo koristiti. U takvoj situaciji, zajednička zona imala bi sve potrebne tehničke elemente, osim jednog. Nedostajao bi joj osnovni sadržaj, naime u njoj ne bi bilo istinskog zajedništva.

● **Hrvatskoj su bila ponudena još dva rješenja: da se primjenjuje na saborskoj odluci doista usporiti taj put?**

- U širem kontekstu važnosti morskog pojasa za Hrvatsku, hoće li datum pregovora s EU biti određen par mjeseci ranije ili kasnije, doista djeluje trivijalno, no s obzirom na sve okolnosti, vjerujem da određivanje datuma pregovora nikada nije bilo u uzročno-posljedičnoj vezi s provođenjem saborske odluke o zaštićenom pojasu, premda se takva percepcija jedno vrijeme pokušavala stvoriti, čak i u dijelu hrvatskih medija.

Slično je bilo i u mjesecima pred avis, kada se sugeriralo kako će hrvatski pojas na

DR. DAVOR VIDAS, DIREKTOR POMORSKOG ODJELA INSTITUTA FRIDTJOF NANSEN U OSLU

Hrvatski zaštićeni ekološko-ribolovni pojas na putu priznanja i dogovora

Hrvatska ima sve potrebne argumente, no ponekad izgleda kao da ih rijetko koristi. Obzirom da je Konvencija UN-a i politički, a ne samo pravni dogovor, jedino uporište za tvrdnju o jednostranosti ostaje u tome da se Hrvatska nije konzultirala sa susjedima prije proglašenja pojasa

mo na ribarstvo, već uvelike i na zaštitu morske okoline. U čemu bi se sastojalo opravdanje za odgovor zaštitite morske okoline do 2007., ili 2009., ili za neprimjenu regulacije o zaštiti morske okoline na članice EU? Pa upravo EU danas na globalnom planu prednjači u zalaganju za što rigorozniju i efikasniju zaštitu morske okoline!

● **Ovog je tjedna, na ministarskom sastanku u Portorožu, dogovoreno da se rješavanje pitanja hrvatskog pojasa sada**

preseli u Bruxelles. Kako to komentirate?

- Ne začuđuje me takav razvoj događaja. Nedavno iskustvo govori da je Hrvatska, premda s proglašenim zaštićenim pojasom, dobila naročito pozitivan avis. U njemu je naglašena potreba sporazumijevanja sa susjedima, ali i poštivanja prava. Hrvatski pojas se čvrsto temelji na međunarodnom pravu, i to EU niti želi niti može dovesti u pitanje. Za negativne konzekvence zbog provođenja međunarodnog prava moraju posto-

jati doista uvjerljivi politički razlozi. U ovom slučaju, hrvatski pojas je za EU kao cjelinu vrlo mala stvar. To je pitanje u stvarnosti ograničeno na dio ribolovnih interesa jedne od članica, koji bi se međutim i uz taj pojas uglavnom mogli ostvarivati. S druge strane, taj je pojas za Hrvatsku od potencijalno velike važnosti, ne samo za ribarstvo nego, zbog zaštite morske okoline, za njenu osnovnu gospodarsku granu: turizam.

● **Zašto se sve to odjednom sada vidjelo?**

Hrvatska će i dalje nositi obilježja svoje balkanske povijesti

● **Kako biste pitanje zaštićenog pojasa smjestili u kontekst hrvatskog približavanja EU? Može li ustraganje na saborskoj odluci doista usporiti taj put?**

- U širem kontekstu važnosti morskog pojasa za Hrvatsku, hoće li datum pregovora s EU biti određen par mjeseci ranije ili kasnije, doista djeluje trivijalno, no s obzirom na sve okolnosti, vjerujem da određivanje datuma pregovora nikada nije bilo u uzročno-posljedičnoj vezi s provođenjem saborske odluke o zaštićenom pojasu, premda se takva percepcija jedno vrijeme pokušavala stvoriti, čak i u dijelu hrvatskih medija.

to negativno utjecati. Činjenice govore suprotno. Izrazito pozitivan avis imao je za Hrvatsku, čini se, ne samo politički nego i jak simbolički značaj. Time je Europa Hrvatskoj izriječkom priznala da ona nije samo dio nečega što se zove zapadni Balkan, nego joj je, na neki način, napokon priznato europsko »očinstvo«. Hrvatska je, dakako, ne samo balkanska nego i europska zemlja, što je europska politika sada jasno potvrdila. Ako je Hrvatska sada po tome postala poznata u dijelu Europe, ona je u čitavom svijetu poznata po nečemu drugome; po svojoj jedinstvenoj jadranskoj obali i moru. Na svim se kontinentima Hrvatska danas prepoznaje kao izrazito

sredozemna zemlja. Tu je ujedno dugovječna pomorska tradicija koja se sada iznova budi. To nije »nacionalistički projekt«, kako su ga neki nedavno označili; to je definiranje osnovnih obilježja jedne zemlje, dakle jedan od temelja svake nacije.

Hrvatska stoga nikada ne smije zaboraviti da je ona sredozemna pomorska zemlja, čak ni danas kad se njeno europsko obilježje sve više priznaje i od same Europe. Ujedno, Hrvatska će i dalje nositi obilježja svoje balkanske povijesti. Tko na toj trokredi uspije sačuvati i promaknuti slojeve, ali jasno vidljive vitalne interese Hrvatske, po svoj će prilici od političara prerasti u državnika.

partnerskih sporazuma o ribolovu, kakvih je već niz sklopljeno, a u ovom bi slučaju trebalo uzeti u obzir i postupno približavanje Hrvatske članstvu u EU, no osnovno je da to bude u domeni tehničko-stručnih pregovora, koji su trebali započeti odmah nakon proglašenja hrvatskog pojasa, čime je do sada izgubljeno mnogo dragocjenog vremena u uzaludnim političkim pokušajima.

Budući sporazum o ribarstvu s Europskom komisijom trebao bi se, između ostaloga, temeljiti na odredbama Konvencije UN-a o pravu mora, jer upravo ona susjednim državama tradicionalno vezanima na ribarstvo u nekom području, dakle u Jadranu Italiji, kao i onima u nepovoljnom geografskom položaju, a to je ovdje Slovenija, garantira određena prava.

Međutim, Bruxelles nema isključivu nadležnost s obzirom na drugu funkciju hrvatskog pojasa, zaštitu morske okoline. Daljnji dogovori o tome trebaju ići drugim putem.

● **Kojim?**

- Domena zaštite morske okoline mogla bi, zapravo morala, biti na tragu istinskog zajedništva sjevernojadranskih susjeda Italije, Slovenije i Hrvatske. Tu se interesi tih triju država poklapaju, jer im je svima važno da se, kao obalne države sa značajnim lukama, pripreme na krupne promjene koje u perspektivi očekuju Jadran, nakon što to more postane izvozni pravac za naftni transport tankerima, a ne samo uvozni kao danas. Već je sada uvozni transport nafte u Jadranu znatan: samo na luku Trst godišnje ide oko 40 milijuna tona nafte. Nije potrebno mnogo mašte da se zamisli utjecaj jedne katastrofe na recimo, hrvatski turizam; ili mogućiji utjecaj balastnih voda na talijansko ribarstvo, ili svega toga na samo 45 kilometara dugu slovensku obalu. Osim katastrofa, koje privlače pažnju medija i time javnosti, mnogo su dalekosežniji učinci zagađivanja mora redovnim operacijama, poput ispiranja tankova u sl. EU je danas, naročito potaknut katastrofom tankera »Pres-tige« koncem 2002., glavni globalni pobornik što rigoroznijih mjera zaštite morske okoline. Proglašenje zaštićenog pojasa može biti početni korak u tom pravcu, no za efikasne mjere potrebni su daljnji regionalni i globalni dogovori. Mjera koja se, uz naročito zalaganje EU, u najnovije vrijeme sve više koristi jest odobravanje statusa tzv. »Posebno osjetljivih morskih područja« putem Međunarodne pomorske organizacije. Tu bi za Italiju, Sloveniju i Hrvatsku, jasno uz koordiniranje s EU, mogla biti važna perspektiva suradnje u istinski zajedničkoj zaštiti Jadrana. Takvu bi trilateralnu suradnju doista trebalo pozdraviti.

Marko Barišić